

अणुदेश (anu-deśa) *m.* atomic region अणुदेशावच्छिन्नाचालोकसंयोगात् न चाक्षुषम् GuruCandr. i. 222. 19.

अणुदेशत्व (anudeśa-tva) *n.* the state of having an atomic (i. e. extremely small) region अन्यथाणुत्वपक्षे प्रयत्नस्याणुदेशत्वं शरीरमात्रदेशत्वं वा स्यात् TattvCin. i. 768. 6; मनसोऽणुत्वे तत्संयोगस्याप्यणुदेशत्वात् सुखादेरणुदेशापत्तिः SarvaDaKau. 23. 23.

अणुदेशापत्ति (anudeśāpatti) *f.* contingency of occupying atomic region सुखादीनामणुदेशापत्तिः Upask. 166. 15 (on iii. 2. 1); मनसोऽणुत्वे ... सुखादेरणुदेशापत्तिः SarvaDaKau. 23. 24.

अणुदेह (anu-deha) *m.* tiny body अणुदेहस्य जीवस्य गजत्वे विकृतिर्हि या AnuVyā. 32A. 1 (on 2. 2) (NyāySu.(Ja.) 416B. 2 पिपीलिकादिदेहस्य ... यद्वा ... हस्तवितस्त्यादिपरिमितदेहस्य)

अणुद्रव्य (anu-dravya) *n.* substance in atomic form अणुद्रव्यसामान्यात् सामान्यप्रत्ययविषयत्वं मन्दता NyāyVār. 249. 12 (on ii. 1. 34); क्व वा दृष्टमणुद्रव्यारभ्यं द्रव्यम् NyāyKuA. ii(2). 38. 3.

अणुद्रव्य (anu-dvaya) *n.* a pair of atoms द्वयणुकमणुद्रव्यात् NayaVi. 146. 5 (on i. 3. 5); 191. 4 (on i. 3. 5); अणुद्रव्यसंयोगे तदनुपपत्तेश्च NyāySiA. 191. 1.

अणुद्वार (anu-dvāra) *adj.* having a very fine (*lit.* atomic) opening पूयगर्भानणुद्वारान् व्रणान् ... परिपीडयेत् SuśruS. iv. 1. 46; AṣṭāSam. ii. 293. 2 (6. 30)

अणुधन (anu-dhana) *adj.* i having very little wealth पङ्कजम् ... अणुधनः ... इत्यादौ पङ्कादिभिरन्यपदार्थस्याभेदान्वयापत्तेश्च VaiyāBhū. 148. 17 (on 39); ii having *Panicum miliaceum* for wealth, VaiyāBhū. 148. 17 (on 30)

अणुधर्म (anu-dharma) *m.* A minute (i. e. small) rite, ritual detail अणुहो नाम तस्यासीत् पुत्रः परमधार्मिकः । अणुधर्मरतिनित्यमणुहोऽध्यगमत्पदम् Hari-Vam. 18. 4; B minor vow (to be observed by the householder) (called Anuvrata) अणुधर्मोऽग्रधर्मश्च श्रेयसः पदवी द्वयी । ... गृहाश्रमविधिः पूर्वः PadmP. (Ra.) 85. 18 (अणुधर्मैः बृहत्साधुधर्मपिक्षया अल्पो धर्मैः AbhidhānaRājendra. P. 385)

अणुधान्य (anu-dhānya) *n.* i non-bearded grain प्रवद गणक खार्थः किमिताः सन्ति तस्मिन्नथ पृथगणुधान्यैः शूकधान्यैश्च शीघ्रम् Lilā. 234; ii grain of *Panicum miliaceum*, Lilā. 234.

अणुधी (anu-dhī) *f.* perceiving (something) as of atomic size कुर्यान्मेरावणुधियमणौ मेरुधियं तथा BrĀraUBhVā. i. 3. 313.

अणुनित्यता (anu-nityatā) *f.* eternality of atom नाणुनित्यता तत्कार्यत्व-श्रुतेः SāmkhyaPraSū. 5. 87 (comm. पृथिव्याचणूनां नित्यता नास्ति)

अणुनित्यत्व (anu-nityatva) *n.* eternality of atom नाणुनित्यत्वात् NyāySū. ii. 2. 24; यथा सत्यणुनित्यत्वे घटे तदचनात्मके । न नित्यतैवं वर्णेषु नित्येषु पदनाशिता S'lokaVār. 6. 281 (on 800. 9)

अणुनिराकरण (anu-nirākaraṇa) *n.* refutation of atom (as a separate category) न चैतदधिकमणुत्वमस्तीत्यणुनिराकरणादपि सिद्धम् NyāySiA. 261. 30.

अणुनिरोधिन् (anu-nirodhin) *adj.* that which binds the individual soul इति यदणुनिरोधि ध्वान्तवीजाद्यदृष्टं पशुमतसूतदृग्भिः पाशजालं सुभूयः Mṛgendrat. i. 13. 198.

अणुनिविष्ट (anu-niviṣṭa) *adj.* occupied by an atom आकाशम् अणु-निविष्टम् । पुद्गलपरमाणुव्याप्तम् TātpaVr. 198. 14 (on 2. 48)

अणुनिष्ठ (anu-niṣṭha) *adj.* found in an atom अणुपरिमाणशब्देनाणुनिष्ठ-परिमाणविवक्षायाम् TattvPradi.(Ci.) 290. 3; केचित्तु आत्मत्वमणुनिष्ठम् द्रव्यत्व-साक्षाद्रथाप्यजातित्वात् पृथिवीत्ववत् Nyāyām. 611B. 9 (on 2. 33)

अणुप (anu-pa) *m.* (pl.) name of a tribe (residing in the Vindhya) अनुपास्तुण्डिकेराश्च वीतिहोत्रा ह्यवन्तयः । एते जनपदाः सर्वे विन्ध्यपृष्ठनिवासिनः VāyuP. 1. 45. 134 (ASS. Ed. अणुपाः)

अणुपदवाच्यत्व (anupadavācya-tva) *n.* the state of being denoted by the term *anu* तत्राज्ञानमणुः । ... अणुपदवाच्यत्वं चास्यापरिच्छिन्नस्याप्यात्मनः परिच्छेदकत्वात् LalitaSaBh. 95. 11 (on 129)

अणुपदार्थ (anu-padārtha) *m.* minute or subtle thing कुर्वाणाणुपदार्थ-दर्शनवशाद्भास्वरप्रभायास्त्वाम् CaturJiStu. 87 (comm. अणवः सूक्ष्माः पदार्थाः जीवाजीवादयः)

अणुपरत्व (anupara-tva) *n.* the state of conveying the atomic size भवद्विरुदाहृतश्रुतेरणुपरत्वेनासदिष्टत्वात् युष्मदनिष्टत्वाच्च VedāntRaMañ. 16. 9 (on 1. 1)

अणुपरिच्छिन्न (anu-paricchinna) *adj.* delimited by the atomic size

अप्रत्यक्षोऽणुपरिच्छिन्नपरिमाणः परमाणुः SiddhāTaVi. 58. 7.

अणुपरिणाम (anu-pariṇāma) *m.* modification of an atom (सिग्धा वा रूक्षा वा अणुपरिणामाः समा वा विषमा वा) अणुपरिणामशब्देनात्र परिणाम-परिणता अणवो गृह्यन्ते TātpaVr. 226. 6 (on 2. 73)

अणुपरिमाण (anu-parimāṇa) *adj.* [f. -ā] having the size of an atom (i. e. very small) (सप्तदशकं लिङ्गम्) अणुपरिमाणं तत्कृतिश्रुतेः Sāmkhya-PraSū. 3. 14; अल्पपरिमाणेन (v. l. अणुपरिमाणेन) महापरिमाणस्याव्याप्तिः NyāyVār. 507. 16 (on iv. 2. 7); BrahmSi. i. 7. 2; गमनक्षणाश्चाणुपरिमाणदेशातिप्रक्रमेण ... प्रभवन्ति SphoṭSi. 41. 2; (जीवः) किमणुपरिमाणः उत मध्यमपरिमाणः आहोस्वित् महापरिमाणः BrahmSūBh.(Sañ.) 452. 5 (on ii. 3. 19); BrahmSūBh.(Bhā.) 135. 13 (on ii. 3. 19); (आत्मा) अणुपरिमाणः ... इत्यादिवादिनो विवदन्ते Praka-Pañ. 316. 1; अणुपरिमाणस्य (वायोः) तृणादिप्रेरणसामर्थ्याभावात् NyāyKa. 47. 21; 92. 20; ĀtmaSi. 3. 13; तन्निष्ठं द्वयणुकं नाम कार्यद्रव्यमणुपरिमाणम् PratyabhiVi. i. 225. 1 (on i. 5. 6); TātpaT.(Vā.) 514. 5 (on iii. 1. 17); न चैतदणुपरिमाणम् (चित्तम्) TattvVai. 190. 20 (on 4. 10); अणुपरिमाणश्रवणस्य चाविरोधाधेमिदमधिकरणम् Bhām. 485. 10 (on ii. 3. 19); AbhinBhā. i. 51. 8 (on 2. 13); अणुपरिमाणा तु (मही) नोपलभ्यते Kiranā. 50. 11; स चायमात्माणु-परिमाणः BrahmSūBh.(Rā.) 531. 15 (on ii. 3. 31); अणुपरिमाणस्य मनसः TattvPradi.(Ci.) 380. 2; ŚrutaPra. i. 314. 17 (on i. 2. 18); आत्मनः पुनरणु-परिमाणान्तःकरणोपहितस्याणोरिन्द्रियसंचारो युज्यते Aparā. 1014. 1 (on 3. 176); TarkBhā.(Ke.) 60. 2; JivanVi. 59. 2; NyāySu.(Ja.) 173B. 5 (on i. 3. 3); अणुपरिमाणो जीवः VedāntKau. 94. 15 (on i. 3. 21); SarvaDaKau. 23. 18; सर्वे प्राणा अणुपरिमाणाः AnuBh. 160. 7 (on ii. 4. 7); LaCandr. 853. 39; Bhāṭṭ- Cin. 16. 6 (on i. 1. 4); GoviBh. 319. 13 (on v. 4. 11)

अणुपरिमाण (anu-parimāṇa) *n.* atomic size or measure or dimension अणुपरिमाणं क्वचिन्निरतिशयम् NyāyKa. 31. 24; तस्याणुपरिमाणोत्पत्तौ कारणसद्भावेन NyāyKa. 32. 7; 133. 20; 134. 17; परमाणुद्वयारब्धे तु द्वयणुकेऽणुपरिमाणमस्तु AbhinBhā. i. 51. 10 (on 2. 14); अणुपरिमाणतरतमादिभावः क्वचिद्विश्रान्तः KhaṇḍanKhā. 914. 9; परमाणवः ... न तु अणुपरिमाणयुक्ताः BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 65. 3 (on ii. 2. 10); द्वाभ्यां परमाणुभ्यामणुपरिमाणरहिताभ्यामणु-परिमाणोपेतं द्वयणुकमुत्पद्यते BrahmSūBh.(Śrī.) ii. 65. 4 (on ii. 2. 10); अणु-परिमाणे स्थिते न जीवानां ब्रह्मभावो घटते । नष्टे वा नाब्रह्मभावोऽपि घटते Praka-Vi. 170. 16; 'यतः' इति अणुपरिमाणग्रहणात् इति चेन्न TarkSañ.(Ā.) 30. 1; NyāySu.(Ja.) 352A. 3 (on ii. 2. 6); प्रत्यक्षसिद्धान्तमहतः परिमाणम् यद्विपरीतं तदणुपरिमाणम् Upask. 297. 5 (on vii. 1. 10); परिमाणद्वयम् अणुपरिमाणम् SiddhāMu. 8. 12 (on 15); तत्रासन्नयेऽणुपरिमाणम् ... भूतेन्द्रियाणां मूलकारणेषु सत्त्वादिगुणेषु मन्तव्यम् SāmkhyaPraBh. 136. 35 (on 5. 90)

अणुपरिमाणक (anuparimāṇa-ka) *adj.* of the size of an atom अणु-परिमाणकः प्रतिशरीरं भिन्नः ... चित्तपदार्थः VedāntKau. 7. 12 (on i. 1. 1); अय-मात्मा ... आहोस्वित्दणुपरिमाणकः VedāntKau. 224. 15 (on ii. 3. 19); किमिन्द्रि-याणि सर्वगतानि ? उताणुपरिमाणकानि ? ŚrutaPra. ii. 393. 19 (on ii. 4. 6)

अणुपरिमाणकत्व (anuparimāṇaka-tva) *n.* the state of having atomic size आत्मनोऽणुपरिमाणकत्वे कृत्स्नदेहव्यापिसुखाद्यनुभवः कथमुपपद्यते VedāntKau. 226. 3 (on ii. 3. 23)

अणुपरिमाणतारतम्य (anuparimāṇa-tāratamya) *n.* gradation of the atomic dimension अणुपरिमाणतारतम्यं क्वचिद्विश्रान्तम् NyāyKa. 31. 16 = Kiranā. 52. 6 = TarkīRa. 229. 5 = TattvPradi.(Ci.) 290. 1 = NyāySiA. 191. 27 = SarvaMaSam. 17. 1; अणुपरिमाणतारतम्यस्यापि क्वचिद्विश्रान्तत्वमस्ति Siddhā-Mu. 16. 15 (on 37)

अणुपरिमाणत्व (anuparimāṇa-tva) *n.* the state of having atomic size अणीयानित्युक्तेऽणुपरिमाणत्वं प्राप्तमाशङ्क्य ChāndoUBh. 177. 6 (on iii. 14. 3); BrahmSūBh.(Bhā.) 238. 27 (on iv. 3. 13); अणुपरिमाणत्वे स्थूलोऽहं दीर्घ इति च न स्यात् Bhām. 7. 9 (on i. 1. 1); NyāyKuA. ii. 64. 2; तत्राणु-परिमाणत्वे युगपच्छिरःपादयोर्वेदनानुपपत्तिः SāstrDi. 124. 15 (on i. 1. 5); VedāntDi. 123. 16 (on ii. 3. 24); अन्तर्धानमदृश्यशरीरत्वम् तत्राणुपरिमाणत्वे तस्य भवति Aparā. 1028. 7 (on 3. 203); हृदयायतनमणुपरिमाणत्वं चाप्यात्मनोऽभिधाय AnuBh. 149. 2 (on ii. 3. 27); SarvaMaSam. 18. 8.

अणुपरिमाणपक्ष (anuparimāṇa-pakṣa) *m.* the view (that indivi- dual soul is) of an atomic size अपि चाणुपरिमाणपक्षे निखिलशरीरव्यापि वेदना-संधानानुपपत्तेः NyāyMa. 26. 3.

अणुपरिमित (anu-parimita) *adj.* measured by the size of an atom तत्र स्वेच्छयाणुपरिमितशरीरो भवतीत्यणिमा YogSā. 58. 5(3)

अणुपरिमितत्व (anuparimita-tva) *n.* the state of being of the size of an atom अविद्याया अणुत्वाभावादणुपरिमितत्वं जीवस्य आमोक्षस्थायि न भवेत्